Eduskunta
Valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto
Valiokuntakanslian sihteeri Kaisa Iso-Sipilä

HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024, eduskunnan liikennejaoston lausuntopyyntö 18.10.2023

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen Liikenne ja infrastruktuuri -vastuualueen asiantuntijalausunto talousarvioesityksestä vuodelle 2024

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto pyytää kirjallista asiantuntijalausuntoa Lapin ELY-keskukselta hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2024. Lausuntopyynnön teema on talousarvioesityksen tuomat painotukset ja kipupisteet ml. perusväylänpito ja alempiasteisen tieverkon tilannekuva. Lapin ELY-keskus kiittää lausuntopyynnöstä ja toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Maanteiden korjausvelka

Lapissa kestävä päällystysmäärä on noin 300 km vuodessa (päällysteen keskimääräinen kestoikä 20 vuotta), koska sillä päällysteet voidaan pitää nykyisessä kunnossa. Talousarvioesitykseen sisältyvä 250 milj. euron perusväylänpidon lisäys korjausvelan purkamiseen on merkittävä ja tulee tarpeeseen. Ennakkotiedon mukaan lisärahoituksen myötä Lapissa kyetään päällystämään noin 256 km ensi vuonna. Ilman lisärahoitusta päällystysmäärä olisi ollut noin 85 km.

Lapissa päällystetyn tieverkon korjausvelkaa on kertynyt noin 2 000 km reilun 10 vuoden aikana. Korjausvelkaa on niin paljon, ettei sitä saada poistettua yhden vuoden aikana, vaan se vaatii pitkäjänteistä panostamista. Vaikka ensi vuonna korjausvelka ei kasva, seuraavien vuosien rahoitustasosta ei ole tietoa.

Yksityistieavustukset

Yksityistieavustusten määräraha laskee merkittävästi ja huoltovarmuuden ja kotimaisen puun saatavuuden varmistamisen perusteella myönnettävä yksityistieavustus poistuu kokonaan ensi vuonna. Yksityistieavustusten kysyntä on ollut suurta tänä vuonna, mikä johtuu tukiprosenttien määräaikaisesta korotuksesta vuosille 2023–2025. Määrärahan väheneminen korkeampien tukiprosenttien aikana on huono asia.

Lapissa tämän vuoden määräraha on noin 1,5 milj. euroa, minkä lisäksi edellisiltä vuosilta jääneitä saldoja on käytettävissä noin 3,3 milj. euroa. Tällä hetkellä määrärahasta on avustuspäätöksillä sidottu noin 80 % (3,8 milj. euroa). Lisäksi saapuneita avustushakemuksia on sen verran, että

LAPIN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS
0295 037 000
www.ely-keskus.fi
Y-tunnus 2296962-1
Kirjaamo
PL 8060, 96101 Rovaniemi
kirjaamo.lappi@ely-keskus.fi

melkein kaikki määräraha sidottaneen tänä vuonna. Ennakkotieto ensi vuoden määrärahasta on noin 0,5 milj. euroa, joka todennäköisesti myönnetään avustuksina talven aikana, minkä jälkeen saapuvat hakemukset jäävät odottamaan vuotta 2025.

Liikenne 12 -suunnitelma

Valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman (Liikenne 12) päivittäminen on alkanut. ELY-keskus toivoo, että nykyisessä tilanteessa Ruotsiin ja Norjaan suuntautuvien yhteyksien parantaminen otettaisiin paremmin huomioon suunnitelmassa. Turvallisuuspoliittisen tilanteen ja NATO-jäsenyyden lisäksi naapurimaiden, erityisesti Pohjois-Ruotsin, investoinnit tulevat lisäämään kiinnostusta ja liikennettä Lapissa.

Liikenne 12 -suunnitelmaan liittyvä Väyläviraston julkaisema investointiohjelma sisältää erittäin tärkeitä hankkeita, mutta niitä on jäänyt myös sen ulkopuolelle. Investointiohjelma laaditaan Liikenne 12 -suunnitelman tavoitteiden mukaisesti.

Talousarvioesitykseen ei sisälly uusia alkavia maanteiden kehittämishankkeita Lapissa. Kiireisimpänä, huoltovarmuudenkin kannalta edistettävänä kohteena on pääväyläverkkoon kuuluvan Käsivarrentien eli valtatien 21 parantaminen. Jaksot Palojoensuu-Maunu ja Ailakkalahti-Kilpisjärvi sisältyvät investointiohjelmaan, mutta rakentamisvaiheen rahoituksesta ei ole päätöstä. Myös valtatien muita osuuksia olisi tärkeää sisällyttää investointiohjelmaan, jotta niiden suunnitelmavalmiutta pystyttäisiin edistämään.

Alempiasteisen tieverkon tilannekuva

Lapin pitkien etäisyyksien ja harvan maantieverkon vuoksi vähäliikenteinenkin maantie on erittäin tärkeä, koska se on usein ainoa reitti kulkemiseen sekä metsäsektorin ja matkailun kuljetuksiin. NATO-jäsenyyden myötä suuret kansainväliset harjoitukset lisääntyvät, mikä rasittaa erityisesti alempaa tieverkkoa entisestään.

Liian vähäisen ylläpitorahoituksen vuoksi Lapin maantieverkon korjausvelka on kasvanut reilun 10 vuotta. Ajoneuvojen suurimpien sallittujen massojen korotus 76 tonniin on samaan aikaan vaurioittanut tiestöä. Erityisen suurta korjausvelka on vähäliikenteisellä päällystetyllä ja sorapäällysteisellä verkolla. Viime vuosina huonokuntoisia alemman tieverkon päällystettyjä teitä on jouduttu muuttamaan sorateiksi.

Koska viime vuosien ylläpidon pääpaino on ollut päätieverkolla, alempiasteisen tieverkon päällysteet ovat pääosin vanhoja ja niissä on runsaasti roudan aiheuttamia vaurioita. Niistä lähes kaikki ovat käytännössä olleet ilman päällysteiden ylläpitotoimenpiteitä viimeiset 10 vuotta. Lapissa on 25–30 vuotta vanhaa päällystettä noin 800 km ja yli 30 vuotta vanhaa päällystettä noin 700 km, joista valtaosa on alemmalla tieverkolla. Määrä on suuri, koska Lapin koko päällystetyn tieverkon pituus on noin 6 200 km.

Vanhojen päällysteiden ominaisuudet ovat heikentyneet niin paljon, että huonokuntoisuuden lisäksi niiden yhtäkkisen hajoamisen riski on suuri.

Sorateillä on runsaasti korjausvelkaa. Kelirikon korjauskohteet ovat olleet vain vähäisiä täsmäkorjauksia viimeisen 10 vuoden aikana. Kelirikko vaurioittaa heikkoon kuntoon mennyttä soratieverkkoa entistä enemmän. Tilanteen vakavuutta lisää ilmastonmuutos, jonka myötä syksylläkin on kelirikkoa aiempaa useammin, rankkasateet lisääntyvät ja talvet ovat leudompia.

Koska perustienpidon rahoitus on ollut liian alhainen jo pitkään, tieverkko on päässyt monin paikoin niin huonoon kuntoon, ettei pelkkä päällystäminen tai sorastus enää riitä, vaan joudutaan tekemään järeämpää korjausta. Tämän vuoksi korjausten kilometrihinta on noussut korkeammaksi, minkä lisäksi inflaatio on nostanut hintoja.

Metsä Groupin biotuotetehtaan tuotannon käynnistyminen tänä syksynä Kemissä ja Stora Enson tuleva kartonkikoneinvestointi Oulussa lisäävät puutavaraliikennettä Lapin alempiasteisella tiestöllä. Liikenteen lisääntyminen vaatisi tieverkon parantamista laajalla alueella, jolta puu kuljetetaan, mutta rahoitusta ei ole juurikaan saatu. Tällä hetkellä riskinä on, että alemmalle tieverkolle joudutaan asettamaan painorajoituksia kelirikkoaikoina keväisin ja syksyisin, mikä vaikeuttaa muun muassa tehtaiden tarvitsemia puukuljetuksia.

Muutenkin elinkeinoelämällä on paljon tarpeita, joihin ELY-keskus ei kykene vastaamaan nykyisellä rahoitustasolla. Lapissa on vireillä mm. useita kaivoshankkeita, tuulivoimapuistoja ja matkailu lisääntyy kovaa vauhtia.

Tämä asiakirja on hyväksytty viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on esitellyt yksikön päällikkö Olli Mourujärvi ja ratkaissut yli-johtaja Jaakko Ylinampa.

Tiedoksi Lapin ELY-keskuksen L-vastuualueen johtotiimi

Tämä asiakirja KEHA/44354/2023 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/44354/2023 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Mourujärvi Olli 23.10.2023 11:21

Ratkaisija Ylinampa Jaakko 23.10.2023 12:04